

TENDENCJA WZROSTU KAPITAŁOCHŁONNOŚCI
PRODUKCJI SADOWNICZEJ NA TLE CEN OWOCÓW

INCREASING CAPITAL ABSORBABILITY IN FRUIT PRODUCTION AND THE
PRICES OF FRUITS

ТЕНДЕНЦИЯ УВЕЛИЧЕНИЯ КАПИТАЛОЁМКОСТИ САДОВОДСТВА
НА ФОНЕ ЦЕН ФРУКТОВ

JERZY GROCHOWSKI, STANISŁAW NIWICKI

Instytut Sadownictwa — Skierniewice

WSTĘP

Podejmowane próby ustalenia minimalnych cen gwarancyjnych, płaconych producentom za towar zakontraktowany, zmierzają do wprowadzenia czynnika stabilizującego (w pewnym zakresie) wahań rynku owocowego. Jakkolwiek koszty produkcji nie zawsze są i mogą być podstawą do ustalania wysokości cen, tym niemniej znajomość kształtowania się tych kosztów i ich struktury może ułatwić prace prowadzone w zakresie ich ustalania.

W przypadku produkcji owoców, a zwłaszcza jabłek, zachodzą specjalnie wysokie różnice między poszczególnymi grupami gospodarstw w wysokości kosztów produkcji oraz jej opłacalności. Zmienność warunków przyrodniczych jeszcze bardziej pogłębia zróżnicowanie poziomów i wyników gospodarowania poszczególnych producentów, pracujących w tych samych warunkach gospodarczych.

Zadaniem tej pracy jest pokazanie, którzy producenci, w jakich warunkach technologicznych produkcji i przy jakich kosztach zadecydują o wzroście produkcji owoców w przyszłości, a tym samym i o wzroście stabilności podaży na rynek.

PRZEGLĄD LITERATURY

Ze względów czysto praktycznych pominięto w omówieniu publikacje zagraniczne nawiązujące do warunków produkcyjnych i gospodarczych

danego kraju. Tym samym w przeglądzie literatury poruszone zostały nieliczne i fragmentaryczne publikacje krajowe, uwzględniające problemy kosztów i opłacalności sadowniczej, a w szczególności produkcji jabłek. Pojawienie się pierwszych publikacji na ten temat, udowodniło że produkcja owoców też kosztuje, a jej koszty nie są wcale niskie. Obalono więc powszechnie przyjęte mniemanie z okresu ekstensywnej formy produkcji, że sady owocują same, a nakłady ograniczone są do pilnowania i zbierania owoców.

Z pracy K r ó l a (7) wynika, że nakłady na 1 ha sadu w gospodarstwach indywidualnych w zależności od typu obiektu, wynoszą: 21 505 zł 17 482 zł, 14 507 zł i 15 215 zł. Śrenia dla czterech obiektów wynosiła 17 131 zł/ha. Przy nakładach tego rzędu koszty jednostkowe produkcji kształtowały się następująco: (w odpowiedniej kolejności) 239 zł, 210 zł, 220 zł, 254 zł i średnio 230 zł/q owoców. Badania zostały przeprowadzone w okręgu sadowniczym województwa krakowskiego, a podstawowym gatunkiem w badanych sadoch były jabłonie. Czasokres badań obejmował dwa lata kalendarzowe 1957—1958.

Inaczej kształtowały się nakłady produkcyjne w tym samym okresie w sadoch sektora państwowego. Z zebranych materiałów dla lat 1957—1960 (G r o c h o w s k i, 3) wynika, że produkcja sadownicza w gospodarstwach była mało kapitałochłonna. Średnie nakłady na 1 ha sadu dla czterech lat z sześciu obiektów wynosiły: 5 881 zł, 7 559 zł, 7 852 zł, 8 576 zł, 8 713 zł i 12 219 zł. Natomiast jednostkowe koszty produkcji 1 q owoców kształtowały się w poszczególnych obiektach w sposób następujący: 90 zł, 106 zł, 180 zł, 212 zł, 239 zł, 246 zł. O stosunkowo wysokich kosztach jednostkowych przy niskich nakładach na 1 ha sadu zdecydowała w obiektach państwowych mała wydajność owoców z 1 ha. Należy pamiętać, że był to okres ekstensywnego gospodarowania w sadzie a koszty pracy będącej jednym z elementów nakładów wynosiły w badanych sadoch od 28 do 47% całkowitych kosztów produkcji. Stosunek ten przy niskich plonach wydaje się zbyt wysoki.

Inny charakter produkcyjny mają sady należące do Instytutu Sadownictwa — są to sady o wyższym stopniu intensywności w porównaniu z innymi obiektami tego typu w PGR. Według Ł y k i (9) nakłady na 1 ha sadu jabłoniowego w Sinołęce wynosiły w latach 1960—1964 odpowiednio: 10 705 zł, 10 530 zł, 14 063 zł, 17 600 zł, 15 580 zł. Koszty jednostkowe w tych samych latach kształtowały się w zł/kg jabłek): 1,69, 2,12, 3,75, 1,55 i 1,92. Natomiast udział pracy ludzkiej wynosił zaledwie 20,4% całkowitych kosztów produkcji.

Według badań M a k o s z a (10) nakłady na 1 ha sadu w Brzeznej w roku 1963 wynosiły 21 456 zł, a koszt produkcji jednego kg jabłek kształtował się na poziomie 0,87 zł. Ze względu na małą miarodajność

jednorocznych danych z zakresu produkcji owoców należałoby wnieść odpowiednią poprawkę do uzyskanych wyników. Polega ona na sprowadzeniu kosztów z roku 1963 do przeciętnych wieloletnich. Otóż okazuje się, że na przestrzeni czterech lat (1960—1963) przeciętne koszty jednostkowe jednego kg jabłek w Brzeznej kształtowały się na poziomie 1,59 zł.

Analizując strukturę i wysokość nakładów na jeden ha sadu w Sinołęce C e g ł o w s k i (1) stwierdza, że suma kosztów bezpośrednich wynosiła w latach 1960—1964 kolejno: 13 495 zł, 13 100 zł, 18 100 zł, 18 600 zł, 19 670 zł. Wiek sadu wynosił od 5 do 50 lat, a drzewa owocujące stanowiły 80% ogólnej ilości drzew.

Niezależnie od obliczania kosztów produkcji w oparciu o materiały zebrane według czasu i miejsca powstawania, prowadzone są w sposób kameralny prace nad wysokością kosztów produkcji owoców. Podstawowym materiałem dla badań tego typu są zalecenia nauki określające rozmiary niezbędnych zabiegów produkcyjnych oraz dane ze statystyki masowej, charakteryzujące wysokość plonów. Grochowski (4) w pracy nad próbą szacunku kosztów produkcji owoców udowadnia, że przeciętne nakłady produkcyjne na 1 ha tradycyjnego sadu jabłoniowego przy racjonalnym gospodarstwie powinny wynosić około 16 500 zł, a jednostkowy koszt produkcji 1 kg jabłek, będzie się wówczas kształtował na poziomie około 2,06 zł.

Reasumując wyniki badań przytoczonych prac nad kosztami produkcji, owoców, a jabłek w szczególności, dochodzimy do następujących konkluzji: 1) koszty jednostkowe produkcji jabłek kształtują się w granicach 0,90 — 3,75 zł/kg, 2) nakłady produkcyjne na jeden ha sadu jabłoniowego wahają się od 5 881 do 21 505 zł. Odrzucając w obu wypadkach wielkości skrajne, otrzymujemy jednostkowe koszty produkcji 1 kg jabłek w granicach 1,06—2,54 zł, a nakłady produkcyjne na 1 ha sadu jabłoniowego w granicach 7 559 — 21 456 zł.

KOSZTY PRODUKCJI OWOCÓW W KILKUDZIESIĘCIU GOSPODARSTWACH INDYWIDUALNYCH

Znaczne rozbieżności zachodzące w wysokości nakładów i jednostkowych kosztów produkcji jabłek w poszczególnych obiektach skłoniły do przeprowadzenia wieloletnich badań nad tym zagadnieniem na stosunkowo dużej populacji (ilości sadów). Badaniami objęto gospodarstwa położone w różnych rejonach kraju i o różnym stopniu specjalizacji produkcji sadowniczej. Przy doborze gospodarstw starano się wybierać obiekty typowe dla danego okręgu z tym, że pominięto całkowicie gospodarstwa o skrajnie ekstensywnej produkcji sadowniczej. Przy doborze go-

spodarstw starano się wybierać obiekty, typowe dla danego okręgu z tym, że pominięto całkowicie gospodarstwa o skrajnie ekstensywnej produkcji sadowniczej. Dane o procesach produkcji sadowniczej w wytypowanych obiektach uzyskiwano przy pomocy kart dokumentacyjnych dla produkcji sadowniczej wypełnianych bezpośrednio przez producenta. Zgodność zapisów w kartach z faktycznymi zaszłościami weryfikowana była podczas bezpośrednich kontroli prowadzenia kart, dokonywanych przez autorów przynajmniej dwa razy w ciągu roku. W wyniku systematycznej weryfikacji zbieranych materiałów eliminowano obiekty przedstawiające mało wiarygodne dane. Zebrane materiały w latach 1962—1965 reprezentowane były w pierwszym roku badań przez 35 obiektów i przez sukcesywne zwiększanie ich liczby, w roku 1965 objęto badaniami 90 obiektów.

W kosztach produkcji owoców uwzględniono wszystkie ich elementy, wyceniając pracę zarówno najemną jak i własną à 10 zł za godzinę a pracę koni à 5 zł/godz. Pozostałe elementy kosztów liczone według cen cenikowych oraz wielkości przyjmowanych przez Instytut Ekonomiki Rolnej i Instytut Mechanizacji i Elektryfikacji Rolnictwa. W rachunku kosztów nie uwzględniono oprocentowania kapitału oraz ryzyka przyrodniczego. Zestawienie wyników końcowych obliczeń ilustruje tabela 1.

Tabela 1

Średnie nakłady i koszty produkcji jabłek w latach 1962—1965 (dla sadów owocujących)
Average inputs and production costs of apples in the years 1962—1965 inclusive (crop-producing fruitcultures)

Lata Years	Koszty produkcji 1 kg jabłek (w zł) Costs of production of 1 kg of apples (in zł)	Nakłady na 1 ha sadu (w zł) Inputs per 1 ha of orchard (in zł)
1962	3,81	10 382
1963	2,80	12 876
1964	1,74	15 932
1965	2,65	17 723
Średnie za 4 lata Four-year average	2,75	14 228

Porównując wysokość nakładów w latach 1962—1965 widzimy równomierny ich wzrost. Prawidłowość ta nie zachodzi w pozycji kosztów jednostkowych, chociaż widoczna tu jest wyraźna tendencja zniżkowa. Przyczyna tego zjawiska i jej wyjaśnienie są stosunkowo proste. W miarę wzrostu intensyfikacji produkcji rosną nakłady produkcyjne. W wyniku wzrostu tych elementów występuje przyrost produkcji, który jest wyraźnie szybszy od przyrostów nakładów. Występująca pewna nieprawi-

dłowość w wysokości kosztów jednostkowych w roku 1964 powstała w wyniku nietypowo korzystnie kształtujących się w tym czasie dla produkcji sadowniczej warunków przyrodniczych. W efekcie otrzymano niezwykle silny urodzaj jabłek, co zdecydowało o tak znacznym obniżeniu się ich jednostkowych kosztów produkcji.

Dosyć interesująco kształtują się nakłady na 1 ha sadu (tab. 1) w porównaniu ze średnimi przytoczonymi w pierwszej części pracy. W badaniach naszych różnica między najniższymi a najwyższymi nakładami wynosi około 70%, podczas gdy w przytoczonych poprzednio badaniach odchylenia te są niewspółmiernie większe. Przyczyną tego jest wprowadzenie do badań materiałów uzyskanych z analizy większej ilości gospodarstw niż w poprzednio cytowanych pracach. Okazuje się także, że średnie nakłady z tabeli 1 są zbliżone do średnich wielkości przytoczonych w oparciu o dane z literatury. Fakt ten przemawiałby na korzyść wiarygodności otrzymanych wyników z badań masowych.

O wielkości zbiorów owoców, a tym samym o wysokości kosztów jednostkowych, decydują w zasadzie trzy podstawowe elementy: fachowość producenta, skuteczna ochrona przed chorobami i szkodnikami oraz właściwe nawożenie sadów. Chcąc określić wpływ poniesionych kosztów zakupu grzybo- i owadobójczych środków, podzielono badane obiekty na trzy grupy, według wartości środków chemicznych przypadających na jeden ha sadu.

Z danych tabeli 2 wynika, że koszty produkcji maleją w miarę zwiększania nakładów na zakup chemikalii. Powyższa prawidłowość nie miała jednak zastosowania w 1964 roku, który, jak już wspomniano poprzednio, charakteryzowały nieprzeciętnie korzystne warunki atmosferyczne dla produkcji jabłek. Stąd też wypływa wniosek, że efektywność ochrony sadów zależy także od przebiegu warunków atmosferycznych w danym roku. W latach o przeciętnych warunkach produkcyjnych wysokość nakładów na środki ochrony roślin przekraczająca sumę 3 000 zł/ha jest ekonomicznie najkorzystniejsza.

Inną zależność w kształtowaniu się kosztów jednostkowych można zaobserwować w przypadku intensywności nawożenia sadów. Na podstawie tych samych obiektów uzyskano dane, które zestawiono w tabeli 3.

Z zestawienia podanego w tabeli 3 wynika, że optymalna suma wydatkowana na nawozy mieści się w granicach 2 000—3 000 zł/ha. Po przekroczeniu tego „progu” w obu kierunkach, następuje gwałtowny wzrost jednostkowych kosztów produkcji. Prawidłowość ta jest nieaktualna w roku 1964. Można wyciągnąć stąd wniosek, że bardzo korzystnie kształtujące się warunki przyrodnicze w niektórych latach w dużo silniejszym stopniu wpływają na wysokość plonów, a tym samym i na koszty

Tabela 2

Wpływ kosztów środków ochrony na koszty jednostkowe owoców (dla sadów owocujących i nie owocujących)

Effect of costs of protection means on unit costs of fruit (on-year and off-year orchards)

Grupy sadów według kosztów pestycydów Groups of orchards according to the costs of pesticides	Koszty produkcji 1 kg jabłek, w zł Costs of production of 1 kg of apples, in zł			
	1962	1963	1964	1965
Do 1 000 zł/ha Below 1 000 zł/ha	11,13	6,73	2,17	9,64
1 001—3 000 zł/ha 1001—3 000 zł/ha	2,08	6,74	2,36	4,08
Powyżej 3 000 zł/ha Above 3 000 zł/ha	*	3,30	2,44	3,89

* — brak danych — data missing

Tabela 3

Wpływ kosztów nawożenia na koszty jednostkowe owoców

Effect of costs of manuring on individual costs of fruit

Grupy sadów wg wysokości kosztów nawozów Groups of orchards according to the value of manuring cost	Koszty produkcji jabłek w zł Costs of production of apples in zł			
	1962	1963	1964	1965
Do 2 000 zł/ha Below 2 000 zł/ha	10,98	6,67	2,25	5,18
2 001—3 000 zł/ha 2 001—3 000 zł/ha	1,69	5,49	2,26	3,04
Powyżej 3 000 zł/ha Above 3 000 zł/ha	4,01	7,63	2,26	6,80

Tabela 4

Procentowy udział obiektów w poszczególnych grupach nakładów

Proportions of orchards in different input groups

Rok Year	Na środki ochrony sadów Inputs on protection means			Na nawożenie Inputs on manuring		
	do 1000 Below 1000	1001—3000	powyż. 3000 above 3000	do 2000 below 2000	2001—3000	powyż. 3000 above 3000
1962	86	14	brak missing	77,7	18,5	3,8
1963	65	31	4	50,0	26,0	24,0
1964	56	39	5	47,0	24,2	28,8
1965	27	59	14	31,7	24,7	43,6

jednostkowe, niż celowe zabiegi produkcyjne dokonywane przez producentów. Stąd też rodzi się chyba wiara (wśród niektórych producentów) w możliwość otrzymania plonów bez nakładów produkcyjnych.

Prowadząc wieloletnie badania na tym samym materiale doświadczalnym, można prześledzić również tendencje rozwojowe zachodzące w technologii produkcji sadowniczej oraz w wysokości nakładów produkcyjnych w poszczególnych obiektach i latach. W tabeli 4 wykazane są zmiany w wysokości głównych nakładów produkcyjnych zachodzące w badanych sadach. Z przytoczonych danych widać, że na przestrzeni czterech lat zaszły istotne zmiany w wysokości nakładów w większości badanych gospodarstw. Największe zmiany uwidoczniły się w grupach najniżej i najwyżej nakładowych. O ile w roku 1962 najliczniejszą grupę stanowiły obiekty o najniższych nakładach, to w 1965 roku w przypadku ochrony sadów najliczniejszą grupę stanowią obiekty o nakładach średnich, a w przypadku kosztów nawożenia — obiekty o nakładach najwyższych. Z punktu widzenia racjonalności nakładów pożądane jest, by jak najwięcej gospodarstw znalazło się w grupie o wysokości kosztów nawozów od 2 000 do 3 000 zł/ha, a wysokości kosztów środków ochrony sadów w grupie powyżej 3 000 zł/ha.

Zakładając, iż wskaźnikiem intensywności produkcji jest stosunek nakładów na robociznę do globalnych kosztów, stwierdzić trzeba, że badane gospodarstwa indywidualne stopniem swej intensywności znajdują się pomiędzy sadami gospodarstw PGR a sadami Instytutu Sadownictwa. Jeśli bowiem z danych literatury wynika, że nakłady na robociznę stanowią 28 do 47% (Król, 7), a w sadach Instytutu Sadownictwa procent ten spada do 20,4 (Łyka, 9), to w badanych gospodarstwach indywidualnych nakłady te kształtują się w granicach od 21,9% (1962) — 25,7% (1965), 25,9% (1963) do 28,9% (1964).

Ogólnie utarło się przekonanie, że gospodarstwa indywidualne, w odróżnieniu od gospodarstw uspołecznionych, mają bardzo niskie koszty ogólne. Załączona tabela 5 wskazuje, że nakłady ogólne w gospodarstwach indywidualnych stanowią duże obciążenie i w znacznym stopniu rzutują na wysokość kosztów produkcji.

Procentowy udział kosztów ogólnych zmniejsza się w miarę wzrostu intensywności produkcji, natomiast nie da się zaobserwować, aby istniała korelacja między stosunkiem kosztów ogólnych do bezpośrednich a kosztem produkcji 1 kg jabłek.

Tabela 5

Udział procentowy nakładów bezpośrednich i pośrednich w kosztach całkowitych w latach 1962, 1963, 1964 i 1965

Proportion of direct and of indirect inputs in the total costs, in the years 1962, 1963, 1964, 1965

	1962	1963	1964	1965
Udział procentowy nakładów bezpośrednich ¹ w kosztach całkowitych Proportion of direct inputs in the total cost	53,6	62,9	67,5	70,9
Udział procentowy nakładów pośrednich w kosztach całkowitych Proportion of indirect inputs in the total costs	46,4	37,1	32,5	29,1
Razem: Total:	100	100	100	100

¹ Do nakładów bezpośrednich zaliczono: koszty pracy i siły pociągowej, nakłady materiałowe oraz koszty eksploatacji maszyn i inwentarza specjalnego.

¹ Direct inputs include: costs of work and of tractive force, invested materials, costs of exploitation of machines and of special stock.

CENY JABŁEK

Omawiając w skrócie ceny jabłek na tle kosztów produkcji ograniczono się do cen skupu i cen targowiskowych jako najbardziej interesujących producenta. Natomiast ceny zbytu (stosowane w rozliczeniach pomiędzy przedsiębiorstwami handlu uspołecznionego) oraz ceny detaliczne działające w sferze obrotu owocami pozostawiono na marginesie głównego problemu, to jest kosztów produkcji i jej opłacalności.

Z uwagi na wyższy stopień specjalizacji i koncentracji sadowniczej powiatu grójeckiego w porównaniu z innymi rejonami kraju, ceny skupu jabłek przyjęto według cen płaconych przez Spółdzielnię Ogrodniczą w Grójcu. Wydaje się, że dalszy rozwój produkcji sadowniczej w kraju będzie powodował tworzenie się następnych skupisk sadowniczych. Stąd zilustrowanie kształtowania się cen skupu w powiecie grójeckim jest w pewnym stopniu wybiegnięciem w przyszłość w zakresie układania się tych cen. Przytoczone tutaj zestawienie oparte jest na materiałach zebranych w opracowaniu sprawozdawczym za okres dwudziestu lat działalności Spółdzielni (2).

Tabela 6

Średnie ceny ważone jabłek (skupu) płacone przez Spółdzielnię Ogrodniczą w Grójcu
 Weighted means of prices of apples paid by horticultural cooperative at Grójec

Rok Year	Ceny w zł za 1 kg Prices in zł per 1 kg	Skupiono jabłek w tonach Bought-up apples in tons
1955	4,01	7 459
1956	2,40	13 469
1957	3,89	14 911
1958	3,00	28 169
1959	4,74	17 478
1960	3,18	28 541
1961	4,90	17 938
1962	8,13	6 706
1963	5,06	14 854
1964	2,64	37 059
1965	5,96	14 345

Tabela 7

Ceny targowiskowe jabłek deserowych w Poznaniu
 Market prices of dessert apples in Poznań

Rok Year	Zbiór jabłek w tys. ton Harvest of apples in thousands of tons	Średnia cena arytmetyczna w zł/kg Arithmetic means of prices in zł/kg	Rozpiętość w zł między najwyższą a najniższą ceną w roku gospodarczym Range of prices from highest to lowest, in zł, in the year
1955	178	10,12	10,51
1956	420	8,27	5,73
1957	180	8,79	9,48
1958	557	5,60	8,46
1959	180	9,36	7,57
1960	627	5,95	7,48
1961	285	8,54	7,85
1962	161	10,89	9,71
1963	377 *	**	13,73

* — szacunek — estimative value

** — brak danych — data missing

Już bez szczegółowej analizy statystycznej⁵ widoczna jest w tabeli 6 wyraźna współzależność pomiędzy ilością skupionych jabłek a ceną w danym roku, polegająca na wzroście cen skupu w miarę zmniejszania się ilości masy towarowej. Na przykład przy najwyższym skupie w 1964 roku średnia cena ważona skupu dla tego roku była najniższa ze wszyst-

Tabela 8

Skupiona masa i ceny skupu owoców „przemysłowych“ w Spółdzielni Ogrodniczej w Grójcu
Bought-up mass and prices of for processing fruit at the horticultural cooperative at Grójec

Rok Year	Skupiono ton Bought-up tons	Cena za 1 kg w zł Price of 1 kg in zł
1961	3 645,2	1,10
1962	1 253,1	1,95
1963	5 116,0	1,64
1964	4 093,7	0,50

kich badanych lat. Podobnie zresztą najniższemu skupowi jabłek w roku 1962 towarzyszy najwyższa cena w ciągu badanego dziesięciolecia. Zjawisko to w o ile mniejszym stopniu występuje przy zestawieniu cen targowiskowych dla Poznania. Ceny te szeroko omawia K r a s i ń s k i (6), podając jednocześnie rozpiętość ich wahań sezonowych.

Porównania cen skupu z cenami targowiskowymi ujawniają zbyt dużą różnicę w ich wysokości na korzyść tych ostatnich. Być może, że w pewnej mierze na tak duże zróżnicowanie ma wpływ odmienny rejon gospodarczy, dla którego były przeprowadzone badania cen targowiskowych. Jednak zróżnicowania są tak duże (w niektórych przypadkach przeszło 3-krotne), że nie sposób obciążyć nimi jednego tylko elementu kształtującego ceny, jakim jest odmienność rejonu. Na stosunkowo niską cenę skupu płaconą przez Spółdzielnię Ogrodniczą w Grójcu decydujący

Tabela 9

Przeciętne ceny skupu jabłek konsumpcyjnych i ceny targowiskowe jabłek deserowych płacone
w latach gospodarczych

Average prices of buying-up of consumption apples and market prices of dessert apples paid
in the years

Rok Year	Ceny targowiskowe w Poznaniu w zł/kg Market prices in Poznań, in zł/kg	Ceny skupu w Grójcu w zł/kg Buying-up pri- ces at Grójec in zł/kg	Ceny targowiskowe dla kraju, w zł/kg (w mies.) Average market prices in Poland in:		
			VIII August	XI November	III March
1955/56	10,39	*	—	—	—
1956/57	8,18	*	—	—	—
1957/58	11,44	5,09	—	—	—
1958/59	5,60	*	4,96	3,68	5,48
1959/60	12,87	5,99	—	—	—
1960/61	6,12	*	4,16	4,00	7,82
1961/62	12,59	7,18	—	—	—
1962/63	14,06	8,00	—	—	—
1963/64	*	6,43	11,65	10,10	14,42
1964/65	*	3,13	—	—	—

wpływ ma chyba udział w skupionej masie towarowej owoców tzw. przemysłowych, obniżających w sposób zasadniczy cenę średnią ważoną oraz zjawisko sprzedawania znacznej ilości owoców wyższych wyborów przez producentów bezpośrednio w innych rejonach kraju.

W warunkach sprzedaży targowiskowej w zasadzie nie występuje kategoria jabłek przemysłowych. Całość oferowanego produktu mieści się w pojęciu jabłek deserowych. Stąd też porównanie cen skupu, choćby tylko jabłek konsumpcyjnych, z cenami targowiskowymi jabłek deserowych nie zawsze jest porównaniem właściwym. Dla porównania cen skupu jabłek konsumpcyjnych z cenami targowiskowymi jabłek deserowych przytacza się dane w tabeli 9 według Spółdzielni Ogrodniczej w Grójcu (2) i K r a s i ń s k i e g o (6).

Z przeprowadzonych porównań wynika wniosek, że dla producenta dużo korzystniej kształtują się ceny targowiskowe od cen skupu. Dlatego producenci będący w stanie zaoferować swój towar na targowisku są w znacznie korzystniejszej sytuacji ekonomicznej od tych, którzy z różnych względów zmuszeni są do odstawiania jabłek do punktów skupu. Tworzenie zaś baz produkcyjnych będzie ograniczało coraz bardziej możliwości dostarczania bezpośrednio owoców przez producentów na rynek targowiskowy, co z kolei może pociągnąć za sobą obniżenie się rentowności produkcji owoców.

WNIOSKI

Z analizy kosztów produkcji jabłek na tle cen skupu wynika, że w przeciętnych warunkach produkcyjnych, nawet w latach największej podaży owoców, ceny skupu znacznie przewyższają koszty produkcji. Produkcja jabłek, nawet w tak zwanych latach klęski urodzaju, jest opłacalna dla producentów *sensu stricto*. Ceny skupu w latach wysokiej podaży są nieopłacalne, przede wszystkim przy niskiej i jakościowo złej produkcji. Sady tego typu powinny być wyeliminowane z produkcji, a dla przyśpieszenia tego procesu należy w maksymalnym stopniu zwiększyć różnicę cen w zależności od jakości masy towarowej.

W świetle zebranych materiałów ujawnia się wyraźna tendencja zwiększania ilości obiektów produkcyjnych podnoszących nakłady na jednostkę powierzchni sadu. Zjawisko to jest ze wszech miar pożądane, bowiem zwiększenie kapitałochłonności wyraźnie wpływa na wzrost produkcji. Najwyższą efektywność wykazują nakłady na walkę z chrobakami i szkodnikami. Dla zapewnienia celowości zwiększonych nakładów niezbędne jest podniesienie poziomu fachowości producenta.

W związku ze wzrostem nakładów na produkcję sadowniczą rośnie ryzyko produkcji. Dla złagodzenia tego zjawiska należałoby wprowadzić gwarantowane minimalne ceny skupu oraz rozszerzyć ubezpieczenia od szkód losowych. Ceny te powinny być silnie zróżnicowane w zależności od jakości masy towarowej oraz czasu dostarczania jabłek na rynek.

Różnice w cenach rocznych płaconych producentowi za dostarczone owoce nie zależą tylko od podaży jabłek w danym roku, ale też od formy sprzedaży. Znacznie korzystniej dla producentów kształtują się targowiskowe ceny jabłek w porównaniu z cenami skupu. Różnice w niektórych latach dochodzą do 100⁰/. Duże wahania w sezonowych cenach jabłek w poszczególnych latach i brak malejącej tendencji tego zjawiska w latach ostatnich świadczy o małym oddziaływaniu przechowalni w równomiernym zaopatrzeniu rynku w jabłka. Przyrastające powierzchnie przechowalnicze nadal nie zaspakajają potrzeb rzeczywistych, a sezonowe wahania cen w ujęciu średnim w wyniku nierównomiernej podaży jabłek równają się lub przekraczają średnie ceny targowiskowe.

LITERATURA

1. C e g ł o w s k i S. M. — Jabłoń. Warszawa, 1966.
2. D w a d z i e ś c i a l a t S p ó ł d z i e l n i O g r o d n i c z e j w G r ó j c u — S p r a w o z d a n i e, 1966.
3. G r o c h o w s k i J. — Niektóre zagadnienia bio-ekonomiczne rachunku kosztów produkcji owoców w gospodarstwach państwowych. — Praca doktorska (maszynopis). Warszawa 1963.
4. G r o c h o w s k i J. — Zagadn. Ekon. roln. nr 6 s. 135—142. 1964.
5. K o p e ć F. — Problemy funkcjonowania rynku płodów ogrodnich. — Referat na VII Konferencji naukowej PAN w/s rynku płodów ogrodnich. Poznań listopad 1966.
6. K r a s i ń s k i Z. — Pr. bad. Inst. Gospodarki region. Seria 1 z. 19 s. 35—36. 1965.
7. K r ó l B. — Zesz. nauk. WSR w Krakowie, Ekonomika nr 2 s. 55—70 1962.
8. Ł ę s k i R. — Agrochemia nr 1 s. 19—22. 1964.
9. Ł y k a Z. — Doniesienia z prac nad kosztami produkcji jabłek w ZNB. — Si-
nołęka (maszynopis) 1965.
10. M a k o s z E. — Pr. Inst. Sad. T. 9 s. 315—323. 1965.

SUMMARY

Broader supplies of means of production made possible to introduce more intensive methods of running already existing orchards and this in turn increased the capital absorbability of this branch of production.

The presented data have revealed that with increasing inputs the bulk of Polish fruit production immediately rises. This shows that with increasing capital absorbability of the production the individual costs become reduced — provided the high investments are accompanied by a high level of expertness of the producers.

Analyses of market prices and buying-up prices of fruit, considered against the costs of production, corroborate the profitableness of fruit production even in very prolific years. This finding applies chiefly to conditions of setting in motion reserves of orchards which have so far been cultivated traditionally. Fruit production is profitable because of the present relation of production means costs including wages.

РЕЗЮМЕ

Рост снабжения средствами производства позволил ввести более интенсивные производственные формы в существующие уже сады. Интенсификация садоводства ведёт за собой повышение капиталоемкости этой отрасли производства.

Опираясь на представленные в работе материалы, доказано, что в нашем садоводстве по мере увеличения затрат, всё быстрее повышается продукция фруктов. Это значит, что по мере увеличения капиталоемкости производства уменьшаются расходы на единицу продукции, при условии, что высоким издержкам сопутствует высокий профессиональный уровень производителей.

Анализ рыночных и заготовочных цен фруктов в сопоставлении с производственными издержками подтверждает факт рентабельности садоводства даже в годы высокого урожая. Этот вывод является актуальным прежде всего в условиях, когда начинают использоваться производственные резервы садов, уход за которыми до настоящего времени осуществлялся традиционными методами, а также при существующих соотношениях цен, средств производства и оплаты труда.